

Στα βυζαντινά χρόνια: Η γέννηση

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Πολλά από τα έθιμα που υπήρχαν στη ζωή των Βυζαντινών ακολουθούσαν τον κύκλο της ζωής, από τη γέννηση ως τον θάνατο, και ήταν στενά συνδεδεμένα με τις θρησκευτικές παραδόσεις.

Η γέννηση

Η γέννηση του παιδιού για μια οικογένεια στο Βυζάντιο ήταν ένα χαρμόσυνο γεγονός που συμπλήρωνε το γάμο. Θεωρούνταν νίκη της ζωής επί του θανάτου, ενώ η ατεκνία ήταν μέγιστο κακό που προξενούσε μέγιστη λύπη και μπορούσε να θεωρηθεί ότι ήταν αποτέλεσμα αμαρτιών.

Για τις γυναίκες, που θεωρούνταν γενικά υπεύθυνες για τη γονιμότητα του ζευγαριού, ο γάμος και η τεκνοποίηση ισοδυναμούσαν με την επιτέλεση της κοινωνικής τους αποστολής και με καταξίωση.

Η στείρα γυναίκα χαρακτηριζόταν ως ανάξια και πολλές φορές αντιμετωπιζόταν υποτιμητικό από την κοινωνία και το σύζυγό της. Για να αποφύγουν τη μειονεκτική αυτή θέση πολλές γυναίκες κατέφευγαν σε φάρμακα για τη σύλληψη παιδιού που προμηθεύονταν από μαίες, τα οποία πολλές φορές προκαλούσαν βλάβη ή και το θάνατό τους. Συχνό ήταν το φαινόμενο να καταφεύγουν και σε μαγγανείες και ξόρκια για την επίτευξη της πολυπόθητης εγκυμοσύνης.

Υπήρχε βέβαια και η αντίθετη πλευρά, δηλαδή γυναίκες που λόγω φτώχειας, της

τσιγκουνιάς του συζύγου, φιλαρέσκειας του σώματος τους ή επειδή ασκούσαν το επάγγελμα της πόρνης, μεταχειρίζονταν φάρμακα και μεθόδους για να αποφύγουν τη σύλληψη ή για να κάνουν έκτρωση. Όσες γυναίκες κατέφευγαν σε αυτές τις μεθόδους αντιμετώπιζονταν με αυστηρότητα από τους πολιτικούς και εκκλησιαστικούς νόμους. Η γυναίκα ή αυτός (φαρμακοποιός, γιατρός) που τη βοήθησε στην έκτρωση κινδύνευε με εξορία, με στέρηση του δικαιώματος της θείας κοινωνίας, ακόμα και με αφορισμό.

Ιδιαίτερα επιθυμητή ήταν η γέννηση αρσενικού παιδιού, αφού αυτό θα συνέχιζε το όνομα της οικογένειας και θα βοηθούσε τον άνδρα στις δουλειές του. Μεγάλη χαρά έδινε η γέννηση αγοριού από τη βασίλισσα γιατί σήμαινε τη διαδοχή, γι' αυτό και γιορτάζονταν με μεγάλες εκδηλώσεις.

Αφού η γέννηση αγοριού ήταν τόσο ποθητή, κατέβαλλαν κατά βούληση προσπάθειες για να την επιτύχουν με ιδιαίτερες πρακτικές κατά τη συνουσία αλλά χρησιμοποιώντας και ανάλογα φάρμακα. Ήταν διαδεδομένες πολλές προλήψεις και δεισιδαιμονίες σχετικά με το πώς και πότε ήταν κατάλληλες οι συνθήκες για την τεκνοποίηση αγοριού. Χαρακτηριστική είναι η παρακάτω:

<<Όποια γυναίκα θέλει να κάνει αγόρια, πλαγιάζει με τον άντρα της σα φυσά βοριάς, με τους νοτιές γεννιώνται θηλυκά.>>

Όταν τη γυναίκα καταλάμβαναν οι ωδίνες, οι πόνοι, έλεγαν ότι η γυναίκα κοιλοπονούσε ή ότι ήλθε ο τοκετός, τότε οι ανυπόμονοι να μάθουν το φύλο του παιδιού, ζητούσαν τη γνώμη του αστρολογου. <<Άποψη>> για το φύλο του παιδιού είχαν βέβαια και οι μαίες ανάλογα με το σχήμα της κοιλιάς της γυναίκας ή του χρώματος του γάλακτος της. Σε όλα αυτά βέβαια αντιδρούσε η Εκκλησία τονίζοντας ότι δεν είναι έργο της αστρολογίας να προβλέψει το φύλο και τη ζωή ενός ανθρώπου. Κυρίως, μετά τον 9ο αιώνα, αμέσως μετά τη γέννηση, οι γονείς συνήθως αναζητούσαν πληροφορίες για το ωροσκόπιο και το μέλλον του παιδιού.

Οι μαίες κατά τους βυζαντινούς χρόνους, ήταν συνήθως κάποιες έμπειρες γεροντότερες γυναίκες. Υπήρχαν και περιπτώσεις μαιών που είχαν ιατρικές γνώσεις. Η γυναίκα γεννούσε καθισμένη σε δίφρο (σκαμνάκι) ή σε κρεβάτι. Οι περισσότερες γυναίκες γεννούσαν στο σπίτι, αν και η ύπαρξη μαιευτηρίων-λοχοκομείων δεν ήταν άγνωστη. Κατά τη διάρκεια του τοκετού, αν υπήρχαν επιπλοκές, αν δηλαδή το παιδί ερχόταν πλάγια ή εξέρχονταν πρώτα τα χέρια του και οι μαίες δεν κατόρθωναν να το επαναφέρουν στη φυσική του θέση, τότε έκαμναν εμβρυοτομία, δηλαδή καισαρική τομή.

Μετά την κοπή του ομφάλιου λώρου, γινόταν το λούσιμο συχνά με αλμυρό νερό ή με οίνο. Μετά το λούσιμο γινόταν επάλειψη με αλάτι για σύσφιξη των μαλακών μελών του βρεφικού σώματος. Ακλουθούσε η σπαργάνωση με τις λεγόμενες φασκιές, πενιχρά υφάσματα για το λαό, πολυτελή για τα αρχοντόπουλα και πορφυρά υφάσματα για τα βασιλοπαίδια. Το βρέφος κατόπιν τοποθετούνταν σε λίκνο που στα λατινικά ονομαζόταν κούνη ή κουνίον. Συχνά χρησιμοποιούσαν για κούνια τη σκάφη. Υπήρχε και η αιωρούμενη κούνια και βέβαια ή χρυσή κούνια για

τα παιδιά του βασιλιά.

Η γυναίκα-λεχώνα για να τονωθεί και να έχει επαρκές γάλα έπρεπε να τραφεί καλά. Συνήθιζαν, προς τιμή των λοχείων της Παναγίας, να δίνουν το λεγόμενο λοχοζεμα, μια παρασκευή με σιμιγδάλι ή αλεύρι, κάτι που όμως έφερνε την αντίδραση της Εκκλησίας, αφού η Παναγία δεν πέρασε περίοδο λοχείας.

Η λοχεία κατά τους βυζαντινούς χρόνους διαρκούσε επτά ημέρες, η ολοκλήρωσή της όμως γινόταν την τεσσαρακοστή. Η γυναίκα με την ολοκλήρωση της λοχείας έπρεπε να πάρει την ευλογία του ιερέα.

Μετά το πέρας της λοχείας οι επισκέπτες που έρχονταν να συγχαρούν το ζευγάρι για την απόκτηση του παιδιού τους, εκτός από ευχές για ευτυχία και μακροβιότητα, προσέφεραν και δώρα, φρούτα, καρπούς και γλυκίσματα, ακόμη και νομίσματα, όταν είχαν καλή οικονομική κατάσταση. Η γέννηση γιορταζόταν συνήθως λίγο μετά με συμπόσια, χορούς και τραγούδια, ενώ και η γενέθλια μέρα γιορταζόταν με δώρα και καλέσματα

Η γέννηση βασιλόπαιδου

Όταν έφτανε ο καιρός να γεννήσει η βασίλισσα, μεταφερόταν στο μεγάλο δωμάτιο, στην αποκαλούμενη Πορφύρα, που είχε στο μεταξύ ετοιμαστεί για το μεγάλο γεγονός.

Κατά την περιγραφή της Άννας Κομνηνής η Πορφύρα ήταν ένα τετράγωνο οικοδόμημα με πυραμοδοειδή στέγη, που έβλεπε στη θάλασσα, προς το λιμάνι του Βουκολέοντα, με μαρμάρينو δάπεδο και στους τοίχους ορθομαρμάεωση από πορφυρές πλάκες, οι οποίες έδιναν το όνομα στο χώρο αλλά και στους πορφυρογέννητους.

Η γέννηση αγοριού, όπως ειπώθηκε, έφερνε μεγάλη χαρά στο παλάτι. Οι γιορτές και οι διασκεδάσεις κρατούσαν μεγάλο χρονικό διάστημα. Αγγελιοφόροι έβγαιναν στις πλατείες και στους δρόμους, όχι μόνο της Βασιλεύουσας αλλά και σε άλλες πόλεις, για να αναγγείλουν τη χαρμόσυνη είδηση και να δώσουν τις βασιλικές δωρεές και τα χαρίσματα. Κατά ανάλογο τρόπο επιφανείς βυζαντινοί από διάφορα μέρη έστελναν δώρα για το παιδί: σπαθιά και τόξα για το αγόρι, ρούχα και υφάσματα για το κορίτσι. Ποιητές έγραφαν ποιήματα και τραγουδιστές συνέθεταν τραγούδια.

Την πρώτη μέρα της γέννησης ο Πατριάρχης συνοδευόμενος από ιερείς, προσέρχονταν στο παλάτι και έδινε τις ευχές του σε ειδική τελετή στο χρυσοτρίκλινο. Ακολουθούσαν οι συγκλητικοί, ευχόμενοι ο βασιλέας να προλάβει να δει και εγγόνια τα οποία θα κληρονομήσουν τη βασιλεία της αυτοκρατορίας.

Την τρίτη μέρα της γέννησης έρχονταν αντιπρόσωποι του λαού, των Πράσινων και των Βένετων για να ευχηθούν και ζητούσαν την επόμενη μέρα, την τέταρτη, να τελεστεί ιππικός αγώνας. Η άδεια δίνονταν και οι αγώνες διεξάγονταν με μεγαλοπρέπεια στον Ιππόδρομο με πάνδημη συμμετοχή. Κυριαρχούσαν οι ευχές και

οι επευφημίες για το βασιλικό ζεύγος και το πορφυρογέννητο πριγκιπόπουλο.

Κατά τον Κων/νο Πορφυρογέννητο την όγδοη μέρα στολιζόταν ο κοιτώνας της Αυγούστας με χρυσούφαντες κουρτίνες και με πολυκάντηλα. Το βρέφος, αφού πρώτα είχε πάρει τις ευχές από τον ιερέα στην εκκλησία και είχε ακουστεί το όνομά του από από τα στόματα των Πρασίνων και των Βένετων, το έφερναν στον κοιτώνα και το απέθεταν στην κούνια του. Ακολουθούσε δεξίωση και τραπέζι με τη συμμετοχή όλων των αξιωματούχων του παλατιού.

Την ημέρα των γενεθλίων την τιμούσαν και οι βασιλείς. Αρχικά ήταν επίσημη αργία του κράτους, αργότερα όμως επί Μανουήλ Κομνηνού καταργήθηκε και έγινε εργάσιμη μέρα. Το επίσημο γεύμα δινόταν στο τρίκλινο του Ιουστινιανού, στο οποίο καλούνταν όλοι οι συγκλητικοί και οι αξιωματούχοι, που έπρεπε να προσέλθουν με επίσημη περιβολή. Κατά τη διάρκεια της γιορτής στήνονταν και χορός από υπαλλήλους του παλατιού, αρχόντους και αντιπροσώπων των δήμων, οι οποίοι χόρευαν και τραγουδούσαν τα βασιλικά, ύμνους προς τον βασιλέα και του εύχονταν τα <<χρόνια πολλά>>.

Εκείνος μοίραζε δώρα σε όλους, και υπήρχε η συνήθεια κατά τη ημέρα αυτή να απονέμει και τίτλους και προαγωγές αξιωμάτων διαφόρων αρχόντων. Η τελετή αυτή γινόταν στο χρυσοτρίκλινο με το βασιλιά να κάθεται στο θρόνο του και να περιστοιχίζεται από τους πρίγκιπες.

από το βιβλίο του πρύτανη της βυζαντινολογίας Φαίδωνα Κούκουλέ
<<Βυζαντινών Βίος και Πολιτισμός>>

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.gr